

ČERVÁNKY A MODRÉ NEBE. GOETHOVA NAUKA O BARVÁCH

Rudolf Steiner

** Vnímání barev okem * Krev a nerv * Červánky * Modré nebe * Newtonova nauka o barvách *
Působení červené a modré * Malířské barvy * Goethe * Rumělec a bledost * Moudrost starých
pasteveckých národů*

Aby ještě byla správně zodpovězena poslední otázka, chtěl bych přece jen, nakolik to bude možné, říci něco více o barvách.

Barvám vlastně nemůžeme porozumět, pokud neporozumíme lidskému oku; člověk totiž vnímá barvy zcela a naprosto jen skrze oko. - Jak ještě jinak vnímá barvy, to neví; on totiž barvy přece jen nevnímá pouze okem. Představte si například slepce. Slepce se cítí jinak v místnosti, která je osvětlená, než v místnosti, která je temná. Je to ale tak slabé, že to ten slepec nevnímá. Je to něco velmi slabého; přesto to má pro něj velký význam, on to však nevnímá. Ani slepec by například nemohl žít pořád ve sklepě; chybělo by mu tam světlo. A je rozdíl, jestli slepce zavedeme například do světlé místnosti, která bude mít žlutá okna, nebo ho zavedeme do temné místnosti nebo třeba i do světlejší místnosti, která bude mít modrá okna. To působí na život úplně jinak; žlutá barva a modrá barva mají zcela jiné působení na život. To jsou ale věci, které se člověk naučí chápat teprve tehdy, až pochopí, jaký je vztah mezi okem a barvou.

Nuže, z toho, co jsem vám doposud uvedl, jste možná poznali, že tím vůbec nejdůležitějším v člověku jsou dvě věci. V celém jeho organismu jsou dvě věci ze všeho nejdůležitější. Tou první je krev; kdyby totiž člověk krev neměl, musel by okamžitě zemřít. Nedokázal by v každém okamžiku obnovovat svůj život, a život v každém okamžiku obnovován být musí! Nuže, představte si tělo bez krve: pak je člověk mrtvý předmět. A když si odmyslíte nervy, mohl by sice člověk vypadat právě tak, jak vypadá, avšak neměl by vědomí; nedokázal by si nic představit, nic cítit, nemohl by se pohybovat. Musíme si tedy říci: Aby byl člověk člověkem vědomým, k tomu potřebuje nervy. Aby člověk vůbec mohl žít, k tomu potřebuje krev. Krev je tedy orgán života; nervy jsou orgán vědomí. Avšak každý orgán má nervy a má krev. A lidské oko je

v podstatě skutečně celý člověk a má nervy i krev, a sice tak, že když si představíte, že tady bude oko vystupovat z hlavy [viz nákres], tak se v tomto oku rozvětvují krevní cévky. A potom se tu rozvětvuje mnoho nervů. Vidíte tedy, že to, co máte v ruce, tedy nervy a cévy, máte i v hlavě.

Nuže, v oku je tomu takto: představte si, že na oko působí vnější svět, který je osvětlený. Vidíte, nejlépe si můžete představit vnější svět, který je osvětlený. Ve dne je ovšem vnější svět, v němž chodíte, osvětlený. Je však těžké získat o tomto zcela osvětleném vnějším světě pojem. Opravdový pojem získáte, představíte-li si zpola osvětlený vnější svět ráno a večer, kdy kolem sebe vidíte ranní a večerní červánky. Ranní a večerní červánky jsou zvláště poučné.

K čemu totiž při ranních a večerních červánkách vlastně dochází? Představte si východ Slunce [viz nákres]. Slunce vychází. Když Slunce vyjde, tak ještě nemůže svítit přímo na vás. Kreslím teď zdánlivý chod, jak ho vidíme; ve skutečnosti se pohybuje Země a Slunce se nehýbe, ale to nevadí. Nuže, Slunce tedy vysílá své paprsky nejprve sem, a potom sem. Budete-li tedy stát zde, nebudete u ranních červánků vidět Slunce, nýbrž osvětlená oblaka. Tady jsou oblaka. Na těchto oblacích vlastně spočívá světlo.

Nuže, pánové, co to vlastně je? Je to velmi poučné. Protože Slunce ještě není úplně nahoře, je tady dosud tma; kolem vás je dosud tma, a tady v dálce jsou Sluncem osvětlená oblaka. Je to srozumitelné? Jestliže tedy budete stát tady, uvidíte skrze tmu, která bude kolem vás, tady ta osvětlená oblaka. Uvidíte světlo skrze tmu. Takže můžeme říci, že při ranních červánkách - a při večerních červánkách je tomu zrovna tak - vidíme světlo skrze tmu. A světlo viděné skrze tmu - to můžete vidět u ranních a večerních červánků - vypadá červeně. Světlo viděné skrze tmu vypadá červeně. Můžeme tedy říci: vidí-li člověk světlo skrze tmu, vypadá to červeně. Světlo viděné skrze tmu je červené.

Teď bych vám chtěl říci něco jiného. Představte si, že ranní červánky už jsou za vámi, je den a vy se například budete dívat, tak jak je tomu dnes, volně do vzduchu. Co uvidíte venku? Uvidíte takzvané modré nebe. Ono tam sice není, ale vy ho přesto vidíte. Ono sice jde pořád dál až do nekonečna, vy však přesto vidíte, jako by se pokládalo kolem dokola Země jako nějaká modrá slupka. Proč tomu tak je?

Inu, stačí, když se zamyslíte, jak je to tam venku v širém vesmírném prostoru: je tam totiž tma. Širý vesmírný prostor je totiž temný. Slunce jenom svítí na Zemi, a tím, že je kolem Země vzduch, tím se sluneční paprsky zachycují a dělají zde světlo, konkrétně když svítí skrze vodnatý vzduch. Avšak venku v širém vesmírném prostoru je absolutně černo, tma. Takže stojí-li tu člověk ve dne, dívá se do tmy, a vlastně by musel vidět černo.

On ale nevidí černo, nýbrž modro, protože to je kolem dokola osvětlené Sluncem. Vzduch a voda ve vzduchu jsou osvětleny.

Zde tedy zcela jasně vidíte temnotu skrze světlo. Díváte se skrze světlo, skrze osvětlení do tmy. Můžeme tedy říci, že temnota skrze světlo je modrá.

Tady máte dva základní zákony nauky o barvách, které můžete jednoduše vyčíst z okolí. Pokud správně chápete ranní a večerní červánky, řeknete si: Světlo viděné skrze tmu neboli světlo viděné skrze temnotu je červené. Podíváte-li se ve dne do černého nebeského prostoru, řeknete si: Tma neboli temnota viděná skrze světlo - protože je to kolem vás osvětlené - je modrá.

Vidíte, tento zcela přirozený názor měl člověk pořád, dokud lidé „nezchytili“. Tento názor, že světlo skrze tmu je červené a tma skrze světlo je modrá, měly staré národy v Asii, dokud ještě byly tak znalé, jak jsem vám to nedávno popsal. Tento názor měli ještě staří Řekové. Tento názor měli lidé ještě po celý středověk, dokud lidé „nezchytili“, tedy zhruba až do 14., 15., 16., 17. století. A když „zchytili“, přestali sledovat to, co je přirozené, a začali si vymýšlet všelijaké umělé vědy. A jedním z těch, kdo si vymyslel obzvlášť umělou vědu o barvách, je Angličan Newton.

Newton ze své chytrosti - vy víte, jak teď slovo chytrost používám, totiž zcela vážně - Newton si ze své obzvláštní chytrosti řekl asi toto: Podívejme se na duhu - neboť, není-liž pravda, když je někdo „chytrý“, tak se nedívá na to, co je přirozené, co se objevuje každý den, na ranní a večerní červánky, nýbrž když je člověk „chytrý“, tak se dívá na to, co je obzvlášť vzácné, na to, čemu by měl porozumět teprve tehdy, až se dostane poněkud dále - nuže, Newton si tedy řekl: Podívejme se na duhu. V duze vidíme sedm barev, totiž červenou, oranžovou, žlutou, zelenou, modrou, indigovou a fialovou. Je to sedm barev, které člověk takto za sebou vidí v duze [přednášející píše na tabuli]. Když se podíváte na duhu, můžete těchto sedm barev velmi jednoduše rozlišit.

Newton ovšem vytvořil umělou duhu, a to tak, že zatemnil svůj pokoj, zatloukl okno černým papírem a do toho papíru udělal malý otvor. Tím dostal maličký proužek světla. Do tohoto proužku světla vložil to, co nazýváme prizmatem, tedy sklo, které vypadá takto, takovéto trojhranné sklo, a za toto prizma postavil stínítko. A tady se teď také objevila duha; tady se teď také objevila červená, oranžová, žlutá, zelená, indigová, fialová, všechny ty barvy. Co si Newton řekl? Newton si řekl: Tady sem přichází bílé světlo; pomocí prizmatu dostanu sedm barev duhy. To znamená, že těch sedm barev duhy je už v bílém světle a stačí, když je z něj vylákám. - Vidíte, to je to nejjednodušší vysvětlení. Člověk něco vysvětlí tím, že řekne: Je to už v tom, z čeho to dostávám ven.

Ve skutečnosti by si byl musel říci: Tím, že naproti [stínítku] nepostavím řádnou skleněnou desku, ale prizma, tedy sklo s takto do špičky se sbíhající plochou, je najedná straně, když se takto podívám, světlo skrze tmou zbarveno červeně, objeví se tu červená barva, a na druhé straně je temnota skrze světlo zbarvena modře, objeví se tu modrá barva. A to, co je mezi tím, jsou zkrátka mezistupně. To by si býval musel říci.

Avšak v onu dobu směřovalo ve světě všechno k tomu, aby to bylo vysvětleno tak, že se vlastně všechno hledalo jen uvnitř v tom, z čeho se to vlastně mělo vysvětlit. Vždyť je to nejjednodušší, není-liž pravda. Má-li se například vysvětlit, jak vznikne člověk, řekne se: Inu, člověk je už v matčině vajíčku, z něj se pak jen vyvíjí. To je pěkné vysvětlení, když se řekne... [Mezera v textu.]

- My to, jak jste viděli, tak snadné nemáme. My si musíme vzít na pomoc celý vesmírný prostor, který pak teprve vajíčko z matky vytvoří. Avšak přírodní věda směřuje k tomu, že všechno sem... [Mezera v textu.] Newton tedy řekl: Slunce už obsahuje všechny barvy, stačí, když je z něj jenom vytáhneme ven.

Tak tomu ale vůbec není. Má-li Slunce prostřednictvím ranních červánků vytvořit červenou barvu, musí nejprve svítit na oblaka, a my musíme vidět červenou skrze tmou. A má-li se nebeský prostor jevit modrý, pak to vůbec není od Slunce, neboť Slunce tam nesvítí, je tam černo, tma, a modrou vidíme skrze rozsvětlený vzduch Země. Nuže, tady vidíme temnotu skrze světlo, to jest modrá barva.

Co z toho plyne? Toto: člověk by měl dělat řádnou fyziku, kde by pak mohl vidět, jak u prizmatu je na jedné straně vidět světlo skrze tmou, na druhé straně tmou skrze světlo. To je však pro lidi příliš nepohodlné. Nejvíce se jim líbí, když se řekne: Všechno už je ve světle obsaženo, člověk to z něj jenom vytáhne. - To pak můžeme také říci: Kdysi existovalo na světě obrovské vejce a v něm už byl obsažen celý svět, a z toho vejce všechno vytáhneme ven! — Tak to udělal Newton s barvami. Ve skutečnosti však může člověk tajemství barev vidět pořád, pochopí-li správně ranní červánky a modř oblohy.

Nuže, celou tu věc musíme nyní dále studovat ve vztahu k našemu oku a vůbec k celému lidskému životu. Všichni víte, že existuje tvor, kterého červená barva (kdy tedy světlo působí skrze tmou) obzvláště rozčiluje: tímto tvorem je býk. Býka, jak známo, červená barva strašně rozčiluje. To na jedné straně víte. A tak trochu něco z této býčí povahy má i člověk. Červená ho sice přímo nerozčiluje, okamžitě však poznáte, že bude-li člověk žít neustále v červeném světle, bude také poněkud rozčilený. Bude tak trochu jako býk. Poznal jsem dokonce básníky, kteří nemohli psát básně, když se nacházeli ve svém obvyklém tělesném rozpoložení; to si pak sedli do pokoje, kde si přes svítidla přetáhli takové červené stínítko. Potom se rozčilili a mohli psát básně. Inu, býk se rozdivočí; člověk se může tímto způsobem stát dokonce básníkem, vystaví-li se červené barvě! Záleží jen na tom, jestli to někdo udělá zvenčí nebo zevnitř, tedy ono oživení k básněni! Tak tomu je na jedné straně.

Na druhé straně budete také vědět, že chtějí-li lidé, kteří takové věci prohlédají, obzvláště umírnit, pořádně zpokornit jiné lidi, kteří to neprohlédají, použijí modrou barvu; anebo černou barvu, přímo černou. Tak se například, když v katolicismu přijde advent, kdy mají být lidé pokorní, vezme v kostele, především však u mešních rouch, modrá barva. Lidé se umírní, zpokomí. Člověk pak vnitřně spoluprocituje tu pokornou náladu. Zejména když se nejprve vyřídil jako býk, jako by tomu mohlo být například o masopustní noci, nechá se pak následovat řádný postní čas, a nejen tmavá, [ale dokonce] černá roucha. To pak člověk, když se nejprve vyřídí, zkrotne. Ovšem tam, kde jsou dokonce dvě masopustní neděle, by se i postní doba měla rozšířit na dvojnásobek! Nevím, nevím, jestli se tak děje. Vidíte z toho ovšem, že na člověka působí zcela jinak, jestli vnímá světlo skrze tmou, to znamená červenou barvu, nebo jestli vnímá temnotu, tmou skrze světlo, to znamená modrou barvu.

Podívejte se nyní na oko. V oku máte nervy a krev. Jestliže se oko dívá na červenou barvu, tedy řekněme na ranní červánky nebo vůbec na něco červeného, co při tom prožívá? Podívejte, když se oko dívá na červenou barvu, jsou v oku ony drobné cévky prostupovány červeným světlem. A toto červené světlo má tu vlastnost, že krev vždycky tak trošku ničí. Zároveň však ničí nerv; nerv totiž může žít jenom tehdy, je-li prostoupen krví. Máli oko před sebou červenou barvu, vstupuje-li do něj červená, pak se krev v oku vždycky trošku ničí a s ní se ničí i nerv. Býk prostě cítí, stojí-li před červenou barvou: U sta hromů, vždyť mi tu ničí všechnu moji krev, co mám v hlavě! Proti tomu se musím bránit! - A býk zdivočí, protože si nechce nechat ničit svou krev.

Jenomže ono je to velice dobré - když ne přímo u býka, pak jistě u člověka a u jiných zvířat. Když se totiž podíváme do červené a naše krev se trochu zničí, tak potom na druhé straně působí celé tělo tak, že zase lépe vedeme do oka kyslík, aby se krev mohla opět vytvořit.

Pomyslete jen, jaký se tu odehrává nádherný děj: Vidíme-li světlo skrze tmu, tedy vidíme-li červenou barvu, ničí se nejprve krev, kyslík je vysáván z těla a oko je kyslíkem oživováno. A teď - díky oživení v našem vlastním oku - víme: venku je červená. Abychom však tuto červenou mohli vnímat, musí nám být v oku nejprve poněkud zničena krev a musí nám být zničen nerv. Musíme do oka vyslat život, to znamená, že do něj musíme vyslat kyslík. A na našem vlastním oživení oka, na tomto probuzení oka si všimneme: venku je červená barva.

Nuže, podívejte, na tom, že člověk správně vnímá červeně zbarvené světlo, že červeně zbarvené světlo dokáže vždycky přijímat, na tom vlastně také záleží jeho zdraví. Neboť kyslík, který je tu přijímán z těla, pak oživuje celé tělo, a člověk sám dostane zdravou barvu v obličeji. Člověk se může řádně oživit.

Tak tomu není jen u toho, jehož oko je zdravé a kdo vidí, ale je tomu tak i u toho, jehož oko zdravé není a kdo nevidí; světlo totiž působí skrze světlé barvy; pak je takový člověk v hlavě oživen, a toto oživení zase působí na celý organismus a dává mu zdravou barvu. To znamená, že když žijeme ve světle a dokážeme světlo správně přijímat, dostáváme pak zdravou barvu.

Je tedy skutečně velmi důležité, aby člověk nebyl vychovávan v temných prostorách, kde by mohl umřít a zpokornět, ale aby byl vychovávan ve světlých, červenavých nebo žlutavých prostorách, kde kyslík, který má ve svém nitru, také prostřednictvím světla správně zpracovává. Z toho ale vidíte, že všechno, co souvisí s červenou barvou, souvisí vlastně u člověka s vyvíjením krve. Nerv se vlastně, vnímáme-li červenou, ničí.

Světlo skrze tmu = červená = ničí krev. Kyslík nasáván z těla, oko oživeno

Tma skrze světlo = modrá = nerv zůstává nezničen a tělo vysílá svůj příjemný pocit do oka

Nyní si představte, že vidíme tmu skrze světlo, tedy modrou barvu. Tma nám krev neničí; tma nám nechává krev nezničenou. Nerv tedy zůstává také nezničený, protože jeho krev zůstává v pořádku. Důsledkem toho je, že člověk má vnitřně velmi příjemný pocit. Protože krev ani nerv nejsou modrou barvou napadány, cítí se člověk vnitřně velice příjemně. Při zpokorňování někoho je zde ovšem něco velmi rafinovaného. Jestliže jsou totiž, řekněme, nahoře u oltáře kněží v modrých nebo v černých rouchách a dole sedí lidé, pak se jim prostřednictvím těch modrých rouch, když se tím směrem pořád dívají, neničí cévy a nervy v oku a samozřejmě že se v tom cítí nesmírně příjemně. Je to vlastně vypočítáno tak, aby se lidé cítili příjemně. Jenom si nemyslete, že to oni neví! Oni totiž mají ještě tu starou vědu. Novější věda vznikla teprve u osvícených lidí, u takových osvícených lidí jako např. u Newtona.

A tak můžeme říci, že krev je tím, co člověku působí vnitřní blaženost, kdy si člověk řekne - je to všechno nevědomé, ale vnitřně si řekne: V modré se mi snadno žije. Tady se člověk cítí vnitřně; zatímco u červené cítí, jako by do něj něco vnikalo. U modré můžeme říci: nerv zůstává nenarušen a tělo vysílá svůj pocit blaha do oka a tím do celého těla.

Vidíte, v tom spočívá rozdíl mezi modrými barvami a barvami červenými. A žlutá je jen odstupňováním červené, a zelená je odstupňováním modré. Takže můžeme říci: Podle toho, zda je v člověku činný nerv nebo krev, pociťuje člověk více červeně, anebo pociťuje více modře.

Podívejte, to lze aplikovat na barevná tělesa. Nuže, pokud se chci pokusit správně vytvořit červenou barvu k malování, pak musím vytvořit barvu, jež bude obsahovat látky, které člověka podnítl k tomu, aby vnitřně vyvíjel kyslík. A postupně přijdeme na to, že červenou barvu k malování získáme vlastně tehdy, zku- síme-li prověřovat látky vnějšího světa podle toho, kolik obsahují uhlíku. Jestliže správným způsobem použiji uhlík spolu s ostatními látkami, odhalím tajemství vzniku červené u své malířské barvy. Jestliže tedy použiji rostliny, abych získal malířské barvy, pak bude záležet především na tom, abych své postupy, to zna

mená drčení, spalování atd., zařídil tak, abych v malířské barvě pak měl správným způsobem přítomný uhlík. Mám-li v ní uhlík přítomný správným způsobem, získám světlou, načervenalou barvu. Budu-li mít naopak především takové látky, které budou mít hodně kyslíku - tedy nikoli uhlíku, nýbrž kyslíku - podaří-li se mi dostat do nich kyslík jako kyslík, získám barvy spíše tmavé, to znamená barvu modrou.

Poznám-li to, co je v rostlině živé, můžu z toho také skutečně vytvořit své barvy.

Představte si, že vezmu slunečnici. Slunečnice je zcela žlutá, má tedy světlou barvu. Žlutá má blízko k červené: světlo viděné skrze tmou. Naložím-li se slunečnicí tak, že ten správný proces, který spočívá v květu, dostanu nějakým způsobem i do své malířské barvy, pak budu mít dobrou žlutou barvu, které vnější světlo nemůže příliš uškodit; slunečnice, tedy její květ už totiž slunci uloupil jeho tajemství výroby žluté barvy. Jestliže tedy do své barvy dostanu náležitě proces, který spočívá v květu slunečnice, můžu, pokud ji udělám dostatečně hustou, žlutou barvu pořádně nanést.

Vezmu-li však jinou rostlinu, například modře kvetoucí čekanku, onu modrou květinu rostoucí na okrajích cest — mimochodem, čekanka roste i tady - jestliže budu mít tuto modrou rostlinu a budu chtít z jejího květu vyrobit malířskou barvu, tak to nepůjde; z čekanky nic nedostanu. Zato [z ní něco dostanu], když náležitě ošetřím její kořen; v kořeni spočívá proces, který vlastně dělá květ modrým.

Jestliže je v květu žlutá, odehrává se v květu samotném to, co dává vzniknout žluté barvě; jestliže je však v květu modrá, spočívá onen proces v kořeni a pouze proniká nahoru směrem ke květu. Pokud tedy chci vyrobit modrou malířskou barvu, musím z indigoovníku, ze kterého získám tmavší modrou, nebo z čekanky, oné modré květiny, použít. Tedy musím chemicky dovést tak daleko, aby mi vydal modrou barvu.

A tímto způsobem mohu prostřednictvím skutečného studia přijít na to, jak z rostliny dostat malířské barvy. To ovšem nemohu cestou Newtona, který prostě řekne: Inu, ve slunečním světle je všechno obsažené, stačí to z toho jen dostat. - To se dá aplikovat nanejvýš na peněženku. Všechno, co přes den vydám, musím mít ráno v peněženke. Tak si to chytří lidé představují: jako pytel, ve kterém už všechno je. Tak tomu ale není.

Musíme vědět, jakým způsobem je například žlutá ve slunečnici nebo v pampelišce. Musíme vědět, jakým způsobem je modrá v čekance. Procesy, které dávají vzniknout modré v čekance nebo v indigo vniku, spočívají v kořenu; zatímco procesy, které dělají slunečnici nebo pampelišku žlutou, spočívají v květu. A tak musím v živé chemii napodobit květový proces rostliny a získám světlou barvu. Musím napodobit kořenový proces rostliny a získám barvu tmavou.

Podívejte, to, co jsem vám tu vyprávěl, je na jedné straně něco, na co přijde skutečný lidský rozum, zatímco ona záležitost u duhy s červenou, oranžovou, žlutou, zelenou, modrou, indigovou a fialovou není nic skutečného.

V historii se to ovšem odehrálo tak, že v době, kdy žil Goethe, už všichni lidé věřili tomu, co učil Newton: Slunce je veliký pytel, ve kterém je strčených těch takzvaných sedm barev. Stačí je jen polechtat a ony vylezou na světlo. Tomu všichni věřili. To se učilo a to se ještě dnes učí.

Goethe byl ovšem takový, že hned všemu nevěřil, ale chtěl se o věcech, které se všude učí, nejprve trochu přesvědčit. Lidé jinak říkají: my nevěříme na autority. Když ale přijde na to, že mají věřit tomu, co se učí na katedrách, pak dnes samozřejmě věří lidé na autority úplně příšerně, věří všemu, co se učí. Goethe ovšem nechtěl jen tak všemu věřit, a na univerzitě v Jeně si proto vypůjčil přístroje, jimiž se to dokazuje, tedy třeba prizma a podobně; Goethe si tedy říkal: Tak, teď si také udělám to, co ukazují profesori, a uvidím, jak to vlastně je.

Goethe se k tomu ovšem nedostal hned; ty přístroje měl u sebe dost dlouho, aniž se k tomu dostal. Měl v tu dobu zrovna na práci něco jiného. Dvornímu radovi Buttnerovi, který ty přístroje zase potřeboval, však ta doba přišla příliš dlouhá a chtěl si je odvézt zpět. Tehdy si Goethe řekl: Musím teď tu záležitost

rychle vyřídit! - a alespoň se, když už začínal balit, podíval přes prizma. Řekl si: Když se přes to podívám, musí se bílá stěna objevit v krásně duhových barvách; místo bílé se tam musí objevit červená, žlutá, zelená atd. - Podíval se tedy skrz prizma a už se těšil, že uvidí celou stěnu v pestrých barvách. Nic však neviděl: stěna byla bílá jako doposud, ta stěna byla prostě bílá. Tu byl Goethe samozřejmě na nejvyšší míru překvapen. Co za tím je?, ptal se sám sebe. A vidíte, z toho vznikla celá jeho nauka o barvách. Goethe si řekl: Celou tu věc je teď třeba ještě jednou ověřit. Staří říkali: světlo viděné skrze tmou = červená, temnota skrze světlo = modrá; když červenou poněkud odstíním, vznikne žlutá; když modrou vystupňuji k červené, stane se z modré zelená na jednu stranu a fialová na druhou stranu. To jsou odstupňování. A Goethe rozpracoval svou nauku o barvách, a to lépe, než jaká existovala dříve ve středověku.

A dnes máme fyzikální nauku o barvách s pytle, z něhož oněch sedm barev vychází, nauku, která se všude učí, a máme Goethovu nauku o barvách, která správně rozumí nebeské modři, která správně rozumí ranním a večerním červánkům, jak jsem vám to teď sám vysvětlil.

Mezi Newtonovou naukou o barvách a Goethovou naukou o barvách však existuje určitý rozdíl. Toho si ostatní lidé nevnímají; ostatní lidé se totiž dívají najednou straně na fyziky. Ti je učí Newtonovu nauku o barvách, která stojí všude v knihách. Člověk si může velmi chytře vymalovat, jak se u duhy objevuje červená, oranžová, žlutá, zelená atd. Jenomže tady tomu tak není, že by tu bylo nějaké prizma! Ale člověk o tom dál nepřemýšlí... [Mezera v textu.] Oni to newtonovci vědí, ale nepřiznají si to. Když se totiž díváme skrze déšť najednou straně, pak vidíme skrze déšť osvětlený sluncem tmu, vidíme na této straně modrou barvu duhy. Potom ale také vidíme vpředu plochu, kde je vidět světlo skrze tmu, a vidíme na druhé straně červenou. Všechno tedy musíme vysvětlovat podle jednotného principu: světlo skrze tmu je červené, temnota skrze světlo je modrá.

Ale jak říkám, na jedné straně lidé vidí, jak jim fyzikové všechno vysvětlují, a na druhé straně se dívají na obraz, kde jsou použity barvy. Ovšem tady už se pak dál neptají, jak to je s tou červenou a žlutou atd., nedají si ty dvě věci dohromady.

Ovšem, pánové, malíř je dohromady dát musí! Ten, kdo chce malovat, je musí dát dohromady. Musí nejenom vědět: Tady je pytel a v něm jsou všechny barvy - ten pytel on totiž nemá, nikde ho nemá - ale musí z živé rostliny nebo z jiných živých látek dostat to správné, aby své barvy mohl správně smíchat, musí rozumět... [Mezera v textu.] Proto to dnes vypadá tak, že malíři skutečně přemýšlejí; existují také malíři, kteří nepřemýšlejí, kteří si své barvy prostě kupují; avšak malíři, kteří přemýšlejí, jak tyto barvy získat a jak mají tyto barvy použít, říkají: Inu, s Goethovou naukou o barvách, s tou se dá něco podniknout. Ta nám něco říká. S Newtonovou, s fyzikovou naukou o barvách my malíři nic podniknout nedovedeme. - Publikum tedy nedovede dát malování a fyzikální nauku o barvách dohromady. Avšak malíř ano! A proto také malíř Goethovu nauku o barvách miluje. Malíř si řekne: Božíčku, o fyziky, o ty se my pranic nestaráme; ti si říkají něco ve své vlastní oblasti. Ti ať si dělají, co chtějí. My se budeme držet staré nauky a nauky Goethovy. - Malíři se ovšem považují za umělce a nemají pocit, že by měli zasáhnout do učení fyziků. Ono je to také nepohodlné. To si pak jeden udělá nepřítele atd.

Tak to dnes vypadá mezi tím, co o barvách stojí v knihách, a tím, co je pravda. U Goetha to prostě bylo hájení pravdy, co ho hnalo k tomu, aby se vzeprl proti Newtonově i celé té moderní fyzice. Nemůžeme skutečně porozumět přírodě, aniž bychom také dospěli ke Goethově nauce o barvách. A proto je zcela přirozené, že v „Goetheanu“ je také obhajována Goethova nauka o barvách. Avšak potom, pokud člověk nezůstane jen v nějaké náboženské nebo mravní oblasti, ale začne zasahovat do těch nejdetailejších částí fyziky, má na krku ještě i smečku fyziků.

Nuže, vidíte, že hájení pravdy je skutečně něco, co je v dnešní době neobyčejně obtížné. Jen se však někdy informujte o tom, jakým složitým způsobem vysvětlují dnešní fyzikové nebeskou modř! Samozřejmě, pokud vycházím z nesprávné zásady a chci vysvětlit takovou jednoduchou věc, že černý vesmírný prostor se skrze světlo jeví modrý, pak z toho musím udělat strašně složitě vysvětlení. A což teprve ranní a večerní červánky! Tyhle kapitoly začínají většinou tak, že tam stojí: Inu, nebeskou modř dnes vlastně ještě nelze řádně vysvětlit; je možné si představit to či ono.

- Inu, tím vším, co fyzikové mají s tou svou malou dírkou, z které si Goethe dělal takovou legraci, kterou nechávají světlo vstupovat do místnosti, aby tmou zkoumali světlo, tím vším se prostě ta nejjednodušší věc nedá vysvětlit. A tak to dojde tak daleko, že člověk už barvě ani za mák nerozumí.

Jestliže člověk rozumí tomu, že ničení krve a tím právě oživení... [Mezera v textu.] - mám-li totiž v sobě krev zničenou světlem, vyburcuji v sobě všechn kyslík a oživím se, potom vzniká zdravý člověk. Mám-li kolem sebe tmu nebo pořád namodralou barvu, inu, pak se chci neustále oživovat; potom se oživím příliš a právě tím oživením zblednu, protože do sebe nactu příliš mnoho života. A tak můžeme na jedné straně chápat zdravý ruměnc člověka na základě příjmu kyslíku, když se člověk správně vystavuje světlu, a bledost pak můžeme chápat na základě ustavičného příjmu kysličníku uhličitého. Kysličník uhličitý, tedy opak kyslíku, se chce dostat do mé hlavy. Proto jsem pak úplně bledý.

Dnes máte například v Německu skoro samé bledé děti. Je však třeba pochopit, že to je způsobeno nadbytkem kysličníku uhličitého. A pokud člověk vyvíjí nadbytek kysličníku uhličitého - kysličník uhličitý sestává ze sloučeniny uhlíku a kyslíku - pak používá uhlík, který v sobě má, až příliš k tvorbě kysličníku uhličitého. V takovém bledém dítěti pak tedy máte všechen uhlík, který v sobě má, neustále přeměňovaný na kysličník uhličitý.

Tím je to dítě bledé. Co musím udělat? Musím u něj dosáhnout něčeho, co zabrání tomu věčnému vyvíjení kysličníku uhličitého uvnitř dítěte, něčeho, díky čemu zůstane uhlík zpět. Toho můžu dosáhnout, když mu dám trochu uhličitanu vápenatého. Tím se pak ty funkce, jak jsem vám už říkal z úplně jiného hlediska, zase podnítlí a člověk si podrží uhlík, který potřebuje, a nebude ho neustále přeměňovat na kysličník uhličitý. A tím - protože kysličník uhličitý sestává z uhlíku a kyslíku - se kyslík dostává nahoru do hlavy a oživuje procesy hlavy, tedy životní procesy. Jestliže je však kyslík odevzdáván do kysličníku uhličitého, jsou životní funkce potlačovány.

Přivedu-li tedy například bledého člověka do kraje, kde bude mít hodně světla, pak bude podnícen k tomu, aby svůj uhlík ustavičně neodevzdával do kysličníku uhličitého, protože světlo bude kyslík nasávat do hlavy. Potom zase dostane zdravou barvu. Stejně tak to mohu podnítit uhličitanem vápenatým, když si uchovám kyslík, takže člověk má pak pro sebe kyslík k dispozici.

Tak do sebe musí všechno vzájemně zasahovat. Člověk musí dokázat pochopit na základě nauky o barvách zdraví a nemoc. To můžete jen na základě Goethovy nauky o barvách, protože jeho nauka prostě přirozeným způsobem spočívá v přírodě, a nikdy pomocí Newtonovy nauky, která je prostě něčím smyšleným a která vůbec nespočívá v přírodě, která vlastně nedokáže vysvětlit ty nejjednodušší jevy, ranní a večerní červánky a modré nebe.

Chtěl bych vám ovšem říci ještě něco. Vzpomeňte si teď na staré pastevecké národy, které vyháněly svá stáda a potom spaly venku pod širým nebem. Ty vůbec nebyly během svého spánku vystaveny modrému nebi, nýbrž nebi temnému. A tady nahoře jsou nesčetné, zářící hvězdy [přednášející kreslí]. Představte si tedy temné nebe a na něm bezpočet zářících hvězd, a pod ním spícího člověka. Z temného nebe teď vychází proces uklidnění člověka, vnitřní blaženosti ve spánku. Celý člověk je prostoupen tmou, takže se vnitřně uklidní. Spánek vychází z temnoty. Tady však na člověka září hvězdy. A všude, kde zazáří paprsek hvězdy, je člověk vnitřně trochu rozčilen. Z těla tu vychází paprsek kyslíku. A těmto hvězdným paprskům jdou všude vstříc paprsky kyslíku, a člověk je vnitřně takovými kyslíkovými paprsky úplně prostupován. A vnitřně se takový člověk stává kyslíkovým zrcadlem celého hvězdného nebe.

Staré pastevecké národy tedy přijaly do svých zklidněných těl celé hvězdné nebe jakoby v obrazech; v obrazech, které do nich nakreslil průběh kyslíku. Pak se probudily. A zdál se jim sen o těchto obrazech. A z toho získaly svou hvězdnou vědu. Z toho potom vytvořily svou skvělou hvězdnou vědu. Jejich sen nebyl takový, že by Beran měl prostě tolik a tolik hvězd, nýbrž oni skutečně viděli berana jako zvíře, viděli býka atd., a tím v sobě cítili v obrazech celé hvězdné nebe.

To je to, co nám od starých pasteveckých národů zůstalo jako básnická moudrost, která někdy obsahuje nesmírně mnoho věcí, jež mohou být ještě dnes poučné. A můžeme to chápat, víme-li: Člověk nechává proti každému paprsku světla, proti každému paprsku hvězd zářit paprsek kyslíku, stává se celý nebem, vnitřním kyslíkovým nebem.

A vnitřní život člověka je životem v astrálním těle, neboť během spánku prožívá celé nebe. Zle by se nám vedlo, kdybychom nepocházeli z těchto starých pasteveckých národů. Všichni lidé totiž pocházejí ze starých pasteveckých národů. Naším poznáním je stále ještě, jenomže skrze dědictví, vnitřní hvězdné nebe. Stále ještě ho vytváříme, třebaže hůře než staré národy, ave spánku, když ležíme v posteli, máme stále ještě vzpomínku na způsob, jakým kdysi ten starý pastevec ležel na poli a dostával do sebe kyslík. Už nejsme pastevcí, ale máme ještě něco zděděné, máme ještě něco, jenom to nedovedeme tak krásně vyjádřit, protože to už vybledlo a

potemnělo. Avšak celé lidstvo patří k sobě. A chceme- li poznat to, co v sobě člověk ještě dnes nosí, musíme se vrátit do starých časů. Všichni lidé na Zemi vyšli všude z tohoto pastevec- kého stadia a ve svých tělech mají vlastně jako dědictví to, co ještě mohlo pocházet z těchto pasteveckých národů.

Dornach, 21. února 1923

GA 291